

Петрук Оксана Миколаївна,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник відділу
початкової освіти імені О. Я. Савченко
Інституту педагогіки НАПН України,
м. Київ

ВЕКТОРИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ НАВЧАЛЬНИХ ВТРАТ У ПОЧАТКОВІЙ І БАЗОВІЙ СЕРЕДНІЙ ОСВІТІ

У 2024 році в Інституті педагогіки НАПН України розпочато наукове дослідження «Дидактико-методичний супровід подолання навчальних втрат у початковій і базовій середній освіті». Зниження рівня навчальних досягнень здобувачів освіти всіх ступенів констатували вже під час пандемії COVID-19, ще значніших масштабів і загострення проблема набула в умовах воєнного стану. Перед педагогічною спільнотою постала необхідність оперативно й ефективно реагувати на запити, досі не властиві нашій школі, як-то: «організація освітнього процесу в умовах загрози життю і здоров'ю дітей; урахування діапазону відмінностей форм і способів навчання з метою забезпечення якості освіти школярів, які навчаються очно, дистанційно, у змішаному або індивідуальному форматі; індивідуальний характер прогалин у результатах навчання, викликаний особливостями їх прояву в різних умовах перебування учнів» [4, с. 3]. Актуальність дослідження навчальних втрат і розривів посилюється у зв'язку із потребами змістового та інструментального забезпечення освітнього процесу, пошуку засобів для морально-мотиваційної і ресурсної підтримки вчителів.

Аналіз публікацій вітчизняних і зарубіжних науковців, міжнародних та неурядових організацій дає змогу стверджувати, що проблема освітніх втрат загалом, і навчальних зокрема, є однією із ключових. Різні аспекти цієї проблеми висвітлили у своїх працях Т. Алексєєнко, О. Барановська, А. Bertolotti, Г. Бичко, Н. Бібік, N. Bookman, Н. J. Hough, О. Глушко, М. Головка, S. Graham, А. Джурило, Т. Засєкіна, D. Contini, В. Кремень, М. Christian, І. Ліпчевська, О. Локшина, В. Малихін, О. Онопрієнко, Т. Павлова, L. Pier, В. Терещенко, О. Топузов, А. Huebner та інші.

Більшість українських дослідників суголосні в тому, що попри результати опитувань педагогів, спостережень за освітнім процесом, окремих вимірювань рівнів успішності школярів, на сьогодні неможливо засвідчити достовірну величину навчальних втрат, адже кінцевих даних про досягнення учнів під час війни немає. А отже, «без проведення спеціальних моніторингових досліджень складно окреслити втрати у навчанні, оскільки вони спричинені сукупністю багатьох чинників, які можуть різнитися як у межах регіону, так і окремого населеного пункту, закладу освіти, навіть класу» [4, с. 3]. Т. Алексєєнко наголошує на актуальності й соціальній затребуваності досліджень, що передбачають розроблення комплексного діагностичного інструментарію оцінювання навчальних втрат та їх подолання чи мінімізації упродовж процесу навчання школярів з огляду на «динамічність розвитку ситуації в освіті в умовах повномасштабної війни, накопичення навчальних втрат учнів внаслідок тривалої дії несприятливих факторів» [2, с. 203]. Проте, за словами Освітнього

омбудсмена, наразі в Україні на рівні держави, на жаль, відсутні усталені процедури для дослідження рівня освітніх втрат та їх компенсації [3].

Зауважимо, що у світовій практиці оцінка й аналіз навчальних втрат здебільшого здійснюються на основі результатів міжнародних моніторингових досліджень академічних досягнень учнів, досліджень на основі національних стандартизованих тестувань, досліджень з підрахунком утраченого часу, опитувань учасників освітнього процесу тощо. Всі вони загалом хоч і не ставлять за мету виміряти навчальні втрати, проте дають змогу відстежити певні тенденції в навчальному поступі здобувачів освіти. Натомість в Україні востаннє міжнародне дослідження PISA проводилося навесні 2022 року (зі змінами у вибірці). Національні стандартизовані дослідження нині також мають доволі обмежені можливості щодо виявлення навчальних втрат учнів: у 2022 році ЗНО було замінено НМТ, який складали не всі випускники закладів загальної середньої освіти, а ДПА було скасовано в перший рік пандемії COVID-19. На сьогодні в Україні не виміряно навчальні втрати, спричинені пандемією та війною. Згідно попередніх підрахунків, проведених ще в перший рік повномасштабного вторгнення, втрати в навчанні в Україні можуть становити понад один рік [1]. Можемо припускати, що з того часу ситуація ще погіршилася.

Таким чином, нагальною є необхідність обґрунтування й класифікації навчальних втрат у початковій і базовій середній освіті та розроблення дидактико-методичного супроводу визначення навчальних втрат і механізмів їх подолання.

Список використаних джерел

1. Anqrst N., Djankov S., Goldberg P., Patrinos H.A. The loss of human capital in Ukraine. Center for Economic Policy Research. 2022. URL: [The loss of human capital in Ukraine | CEPR](#)
2. Алексєєнко Т. Засадничі ідеї дидактико-методичних рішень діагностики навчальних втрат здобувачів освіти: досвід і перспективи. Компетентісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи: збірник тез IV Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Київ, 21 березня 2024 р. [Електронне видання]. Київ : Педагогічна думка, 2024. С. 202–205.
3. [Вимірювання та компенсація освітніх втрат дітей на рівні громади й закладу освіти | Офіційний веб-сайт Служби освітнього омбудсмена України \(eo.gov.ua\)](#)
4. Діагностика та механізми подолання втрат у навчанні молодших школярів. Методичні рекомендації [Електронне видання]/ кол. автор. ; за загальною редакцією О.М. Топузова ; укл. О.В. Онопрієнко Київ : Інститут педагогіки НАПН України, 2023. 146с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736336>